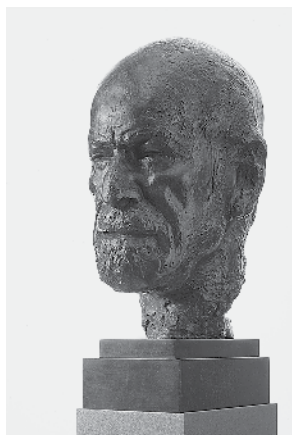

IM 38 (3-4) 2007.

POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl. 1. - 7. Portret Sigmunda Freuda (1938.)

1 Danica Pinterović, *Osječki zbornik* (XI.), 1967.; Vlastimir Kusik, *Oskar Nemon (1906-1985), prilozi biografiji nepoznatog kipara*, *Peristil* 31/1988 (359-361); Oto Švajcer, *Likovna kronika Osijeka 1850-1969*, Galerija likovnih umjetnosti Osijek, 1991.; tekstovi o Oscaru Nemonu u katalogu izložbe *The 39th Exhibition*, The Gallery, 28 Cork Street, London, svibanj 2002. (N. Boonham, *Masterwork - Sigmund Freud by Oscar Nemon 1970*; P. Cannon-Brookes, *Oscar Nemon: The Years in Osijek, Vienna and Brussels*; N. Boonham, *Synthesis and Realism; Working for Oscar Nemon*); Dalibor Prančević, *Zanemareni kipar Oscar Nemon*, *Kvartal* II-4, Zagreb, 2005., str. 10-14.; Stjepan Tomaš, *Židovski spomenik*, *Ogranak Matice hrvatske*, Osijek, 2006. (nap.a.: knjiga je nazvana po najduljoj priči o životu i sudbini kipara Oscara Nemona. Spomenik židovskim žrtvama stradalim u Osijeku, čiji je motiv figura majke koja u igri visoko podiže dijete, postavljen je u Osijeku 1965. godine).

2 Kao student Sveučilišta u Beču Freud je često prolazio svečanom aulom s bistama glasovitih profesora, sanjareći o vlastitoj bisti. Ganut Freudovim „snom“, dr. Federn je odlučio ostvariti ga kako bi Freudova bista jednog dana krasila svečanu aulu Sveučilišta. Posjetivši 23. rujna 2006. godine Modernu galeriju u Zagrebu, Aurelia Lady Young, kćerka kipara Oscara Nemona, ustupila mi je na kratak uvid fotokopirane novinske izreske o umjetničkom stvaralaštvu i sjajnoj karijeri kipara Nemona, koju je prikupila kiparova sestra

OSCAR NEMON – POSLJEDNJI PORTRET SIGMUNDA FREUDA

ĐURĐA PETRAVIĆ KLAJČ □ Moderna galerija, Zagreb

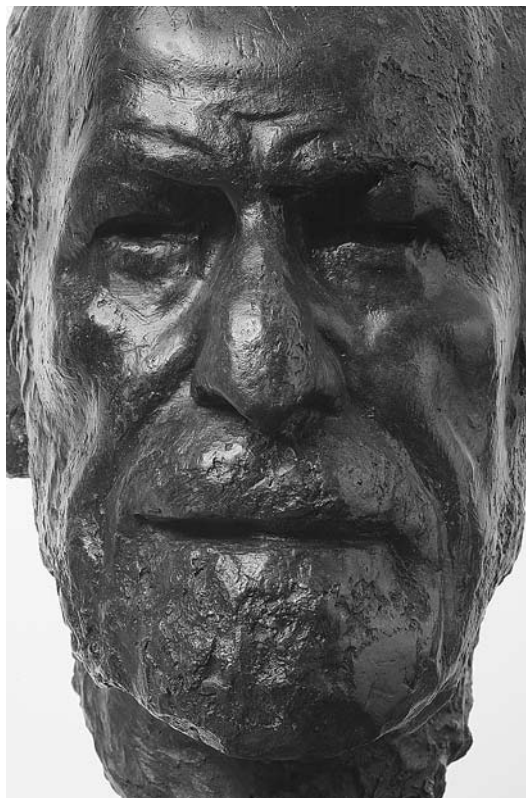
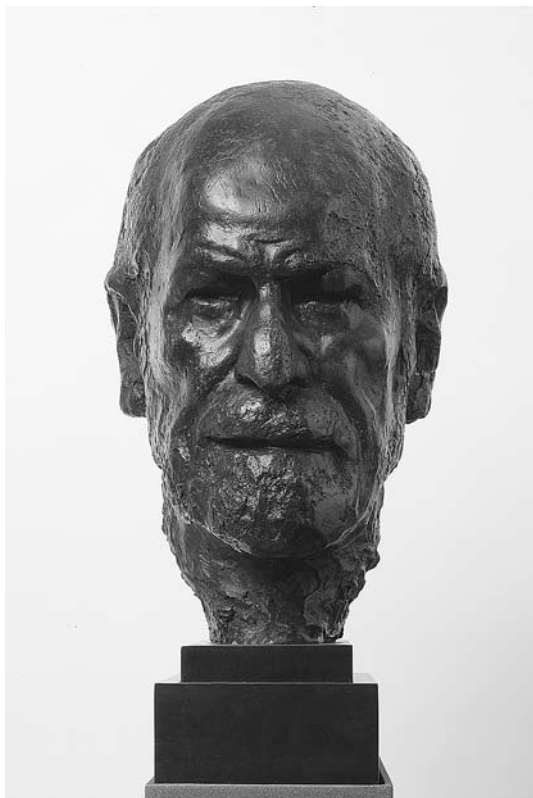
U povodu obilježavanja stote obljetnice rođenja značajnoga, no u hrvatskome kulturnom prostoru rijetko isticanoga osječkog kipara židovskog podrijetla Oscara Nemona (Osijek, 1906. – Oxford, 1985.), dr. Alice Nemon Stuart Hiller, jedna od nasljednica kiparove ostavštine i osnivateljica i voditeljica Zaklade Oscara Nemona, donirala je 2006. godine Modernoj galeriji u Zagrebu skulpturu – portret/glavu psihoanalitičara i najutjecajnijeg teoretičara 20. stoljeća Sigmunda Freuda, posvetivši svoju velikodušnu donaciju uspomeni na njegova sina, umjetničkog fotografa Falcona Nemona Stuarta. Portret u bronci doniran Modernoj galeriji odljev je prema terakoti koja datira iz kasnih 1930-ih ili ranih 1940-ih godina (datacija prema A. N. Stuart), dok je original doniran Muzeju Ashmolean u Oxfordu kamo se Oscar Nemon pred prijetnjom nacističkih progona preselio prije izbijanja Drugoga svjetskog rata.

Pregovore s dr. Alice Nemon Stuart, koji su započeli početkom 2006. godine na inicijativu veleposlanika Velike Britanije u Hrvatskoj sir Johna Ramsdena, i organizaciju dopreme donirane skulpture u Zagreb (veljača 2007. g.), vodila sam i realizirala tijekom 2006. i 2007. godine kao voditeljica Zbirke skulpture 1850. – 1945., surađujući s povjesničarkom umjetnosti Florom Turner, savjetnicom za kulturu u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Londonu. Portret Sigmunda Freuda kao muzejski izložak uvršten je u stalni postav Moderne galerije 18. svibnja 2007. godine, u povodu obilježavanja Međunarodnog dana muzeja, tematski povezan s predloženom temom *Muzeji i univerzalna baština* i najavljen u medijima kao *Freud u Zagrebu*. Za posjetitelje Galerije tiskan je informativni listak s tekstom *Nemonov Freud u Modernoj galeriji*, ilustriran fotografijom Freuda i doniranog portreta. Vrijednost je, međutim, cijelog tog pothvata u tome što je do tada zapostavljeni kipar Oscar Nemon, ulaskom u stalni postav Galerije kao matične institucije koja skuplja, čuva, istražuje i prezentira hrvatsku umjetnost 19. i 20. stoljeća, integriran kao hrvatska i univerzalna baština u pregled povijesti hrvatskoga kiparskog stvaralaštva 20. stoljeća.

Iako stvaralaštvo kipara Oscara Nemona ilustrira kulturne veze koje se protežu od rodnog Osijeka, Zagreba, preko Beča i Bruxellesa do Londona i New Yorka, pa i Kanade i Meksika, struka je još uvijek samo fragmentarno upoznata s tijekom njegova života i njegovim izuzetnim opusom¹, a tek će istraživanja i rekonstrukcija njegove cjelovite stvaralačke putanje pokazati umjetnikovu osobnost i visoku razinu njegovih raznorodnih kiparskih žanrova od 1920-ih do početka 1980-ih godina. Intenzivno je djelovao u vremenu snažne afirmacije europske avangarde, potvrdivši se tijekom svoga zrelog kiparskog djelovanja kao umjetnik modernih (art-deco) i avangardnih (kubističkih, nadrealističkih) tendencija, veliki portretist i intelektualac kozmopolitskih shvaćanja.

Oscar Nemon (Neumann) odrastao je u Osijeku (rođen je 13. ožujka 1906., a preminuo je u Oxfordu 13. travnja 1985.) gdje je 1923. godine kao gimnazijalac priredio i svoju prvu izložbu skulptura i portreta, a potom 1924. i drugu, također u Osijeku. Zapažen od Ivana Meštrovića, kojega je izuzetno cijenio, unatoč Meštrovićeve savjetu da studij kiparstva upiše u Parizu, 1920. godine odlazi u Beč, koji je kao kulturno središte bio logičan izbor za mladog Nemona, a svjedoči i o njegovoj pripadnosti bečkome društvenom krugu 1920-ih godina. U Beču studira na Kunstgewerbeschule, u klasi prof. Antona Hanake (Brno, 1875. – Beč, 1934.), člana bečke Secesije te prijatelja Josepha Hoffmanna i Gustava Klimta, kreće se u krugu Freudovih učenika, od kojih neke i portretira (dr. Sandora Ferenzija, dr. Paula Federna), krugu avangardnog skladatelja i slikara Arnolda Schonberga (grupa Die Blaue Reiter, Franz Marc, Wassily Kandinsky). Oduševljen je Sigmundom Freudom, čija djela čita na njemačkom jeziku, no nije u prilici s njim se osobno upoznati. Potom se 1927. godine seli u Bruxelles, te na savjet Maksimilijana Vanke, koji se ondje školovao, upisuje kiparstvo na kraljevskoj Akademiji lijepih umjetnosti. Kao priznati kipar, 1932. godine u Palais des Beaux Arts u Bruxellesu priređuje prvu značajnu samostalnu izložbu naziva *Glave*, izloživši portrete Sigmunda Freuda i belgijskog državnika Henrija Spaaka. Živeći i radeći u Bruxellesu, portretirao je kralja Alberta I. i kraljicu Astrid, prijateljivao je i dijelio stan s ključnim predstavnikom nadrealizma u europskom slikarstvu Reneom Magrittom, te i sam pripadao belgijskome nadrealističkom krugu.

Prvi susret Oscara Nemona i Sigmunda Freuda zbilo se 1931. godine, kada je Nemona, nakon završenog studija kiparstva, pozvao Freudov bliski učenik i sljedbenik dr. Paul Federn da za Društvo psihoanalitičara u Beču, u povodu sedamdeset petog rođendana Sigmunda Freuda, izradi njegovu bistu.² Znana je činjenica da se Freud, po naravi povučen, a i boljući od maligne bolesti grla i čeljusti, u poznoj dobi nerado davao portretirati. Njegov odani sljedbenik i znanstvenik dr. Federn kojega je nazivao *Savonarolom u psihoanalizi*, po napatku Freudove kćerke

Bella Neumann. Originale *Two Volume Scrapbook of Oscar Nemon's Career* voditeljica Nemonove zaklade dr. Alice Nemon Stuart Hiller darovala je arhivu Instituta "Henry Moore" u Leedsu. Četvrto poglavlje Nemonovih zapisa *Sjećanja*, naslovljeno *Sigmund Freud*, jedinstveni je dokument o počecima i trajanju prijateljskoga i kreativnog odnosa dvojice intelektualaca i svojevrsni je dvojni portret Freud - Nemon.

3 U pismu H. Strucku od 7. studenog 1914. godine Freud iznosi subjektivno viđenje, zapravo duhovitu i sofisticiranu primjebdu o svom portretu. Zadivljen šarmantnom idealizacijom, kaže kako bi upravo tako želio izgledati te da je možda i na putu da takav postane. Opaža kako sve oštro i nepravilno u zbilji na portretu izgleda zaobljeno, uglađeno i uredno, a kao element izrazite nesličnosti navodi kosu, na portretu uredno "začešljanu" prema zatiljku. Pismo završava riječima: "Svaki put kada ga pogledam, sve mi se više sviđa." (Fotografija spomenutog djela može se vidjeti na www.megapsy.com/Museum/pages/page208.htm)

4 Figurice iz drevnih kultura na stolu ispred Freuda govore o Freudovoj fascinaciji artefaktima za koje je smatrao da u sebi nose najdublje ljudske impulse kroz tisuće godina civilizacijskog procesa i otkrivaju daleku, a ipak još uvijek živu prošlost. Često bi sjedio za stolom u dubokoj kontemplaciji ili, inspiriran njima, pisao. (Fotografija spomenutog djela može se vidjeti na www.case.edu/artsci/dittrick/site2/books/freud.htm)

5 Na portretu Freuda R. Kastora Freud je vlastoručno napisao: "Ne postoji lijek protiv smrti, a niti načelo protiv pogreške" (Sigmund Freud, *Conflict and Culture - essays on his life, work and legacy*, The Library of Congress and Alfred A. Knopf, Washington 1999. Fotografije iz Prints and Photographs Division - The Library of Congress, Washington, mogu se vidjeti na www.loc.gov/exhibits/freud/freud03.html)

Anne, dječje psihologinje, objasnio je urgentnost svoje molbe, te je Freud pristao na učenikov izbor kipara Oscara Nemon. Uz Salvadora Dalija, Oscar Nemon bio je jedini umjetnik kojemu je Sigmund Freud u poznoj dobi pristao biti modelom. Kad je riječ o slikarskim portretima Sigmunda Freuda, portretirali su ga Hermann Struck³ (bakropis iz 1914., nalazi se u Freudovu muzeju u Beču), Max Pollack⁴ (Freud u svojoj ordinaciji, bakropis, 1921.; kolekcija Sigmunda Freuda, u kojoj se nalazi i spomenuto djelo, predstavljena je u Cleveland Medical Library Association u povodu stote obljetnice Freudova rođenja), Ferdinand Schmutzer (Sigmund Freud, kreda/papir, 1926., Muzej Sigmunda Freuda, Hampstead, London NW 3), Robert Kastor⁵ (Sigmund Freud, olovka/papir, 1925.).

U seriji koju čini deset litografija – portreta znamenitih Židova istaknutog pop-art umjetnika Andyja Warhola nalazi se i portret Sigmunda Freuda. Iako Freud nije bio poklonik umjetnosti nadrealizma, nadrealisti su ga smatrali idejnim začetnikom i duhovnim ocem nadrealističkog pokreta. Iz godine 1938. datira portret Sigmunda Freuda kojega je u olovci na papiru nacrtao Salvador Dali, a koji se čuva u Muzeju Sigmunda Freuda u Hampsteadu. Stephan Zweig (Beč, 1881. – Brazil, 1942.), austrijski pisac, esejist i kozmopolit, pod utjecajem Freuda pisao je psihoanalitički orijentirane biografske studije – portrete H. de Balzaca, C. Dickensa, F. Dostojevskog i F. Holderlina te bio najčitanijim piscem pišući 1920-ih i 1930-ih godina u Njemačkoj. Na temelju svoje korespondencije sa Sigmundom Freudom napisao je njegovu biografiju i objavio je 1931. godine. Godine 1938. Zweig je u Londonu upoznao Sigmunda Freuda sa Salvadorom Dalijem. Uslijedila je skica-portret u olovci, nakon koje je Dali načinio crtež perom u tinti. Nikada ih nije pokazao Freudu jer su prema Zweigovom mišljenju u izrazu naviještali Freudovu skorbu smrt.

Susret kipara Nemon i Freuda u Beču 1931. godine značio je početak devetogodišnjega prijateljskog odnosa Freud – Nemon, tijekom kojega je Nemon izradio niz verzija kiparskih portreta, kao i crteža i studija, zaključivši ih Freudovom sjedećom figurom, započetom 1931. a dovršenom 1937. godine, te Freudovim portretom doniranim Modernoj galeriji, datiranim s 1938. godinom.

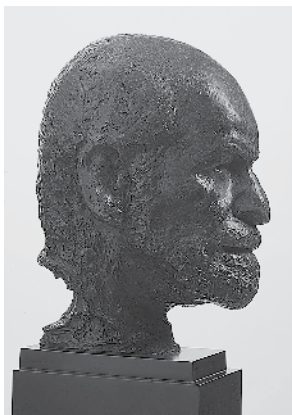
Stigavši na Federnov poziv u Beč, Freud je u zakazani sat primio Nemonu u svojoj ordinaciji u ljetnoj rezidenciji izvan Beča. Bio je britak rekavši mu kako mu je dr. Federn priopćio da ga je on želio vidjeti i eto – sad ga je vidio. No Nemon je odgovorio kako ga zapravo nije dobro vidio. Profesor mu je na to obzirno sugerirao da odu u vrt jer je u ordinaciji bilo polumračno, što je uobičajeno za ordinacije psihoanalitičara. Dok ga je Nemon skicirao, Freud je razgledavao fotografije njegovih radova. Zamolivši Freuda za susret sljedećeg jutra, Nemon mu je obećao donijeti skulpturu koju će preko noći izmodelirati u glini. Izazov je bio neočekivan i Freud je spremno pristao. Portret-bista izvedena u drvu čuva se u Freudovu muzeju u Hampsteadu, kao i gipsani model Freudova sjedećeg portreta, čija je konačna verzija u bronci 1970. godine postavljena nedaleko od Muzeja.

Prije Drugoga svjetskog rata, 1938. godine, svjestan antisemitske nesnošljivosti, Oscar Nemon emigrirao je u Englesku. Smjestivši se u početku u Oxfordu, Nemon se potom, zajedno sa suprugom Patricijom Villiers Stuart i sinčićem Falconom, 1941. seli u Boars Hill, u predio vila na brežuljku iznad Oxforda, gdje gradi svoj kiparski studio, te u novoj domovini učvršćuje svoju reputaciju. U engleskom kulturnom krugu istaknuo se kao vrstan kipar portretist kraljevske obitelji i istaknutih ličnosti iz društveno-političkoga i kulturnog života, primjerice Elizabete II., kraljice Elizabete majke, Sir Winstona Churchilla (1965.), likovnog kritičara Sir Johna Rothensteina, Lorda Beaverbrooka, Dwighta D. Eisenhowera i Margaret Thatcher. Freud je zbog istih razloga kao i Nemon 1938. godine emigrirao u Englesku.

Uvrstivši 2007. godine Oscara Nemonu, tj. njegov *Portret Sigmunda Freuda* doniran Modernoj galeriji u Zagrebu, u stalni postav *Dvjesto godina hrvatske likovne umjetnosti (1800-2000)*, proširen je društveni i kulturološki kontekst u kojemu sagledavamo pojave i značenja onih hrvatskih umjetnika koji su veći dio svoga stvaralačkog vijeka proveli izvan domovine.

Oscar Nemon, u antologijskoj prezentaciji hrvatskog kiparstva 20. stoljeća u stalnom postavu Moderne galerije, tim je svojim djelom, jedinim u fundusu Galerije, prvi put uvršten u dionicu hrvatske skulpture 1930-ih i 1940-ih godina, te sada uz Franu Kršinića, Vanju Radauša, Marina Studina, Grgu Antunca, Tomu Rosandića, Ivu Lozicu, Jozu Turkalja, Franu Cotu, Marijana Matijevića, Dragutina Filipovića, Andriju Krstulovića i dr. potvrđuje visoku razinu hrvatskog kiparstva trećega i četvrtog desetljeća 20. stoljeća.

Portret Sigmunda Freuda, kao posljednji u nizu kiparskih portreta Freuda što ga je izradio Oscar Nemon, izuzetno je važan zbog Freudova pristanka da zauvijek ostane zabilježen u poodmaklom stadiju teške bolesti, i povjerenja iskazana kiparu Nemonu. Prethodile su mu brojne Nemonove skice, studije i portretne skulpture Freuda u različitim pokretima duševnosti nastale u razdoblju od 1931. do 1938. godine tijekom kojih se polako, pažljivo i slojevito, u razgovoru, razmjenom mišljenja i intimnim povjerenjima gradio radni, prijateljski i intelektualni odnos Freuda i Nemonu. Zato ga sagledavam kao dvojni portret Freud – Nemon, u kojemu se podjednako ogledaju i kipar i njegov model.

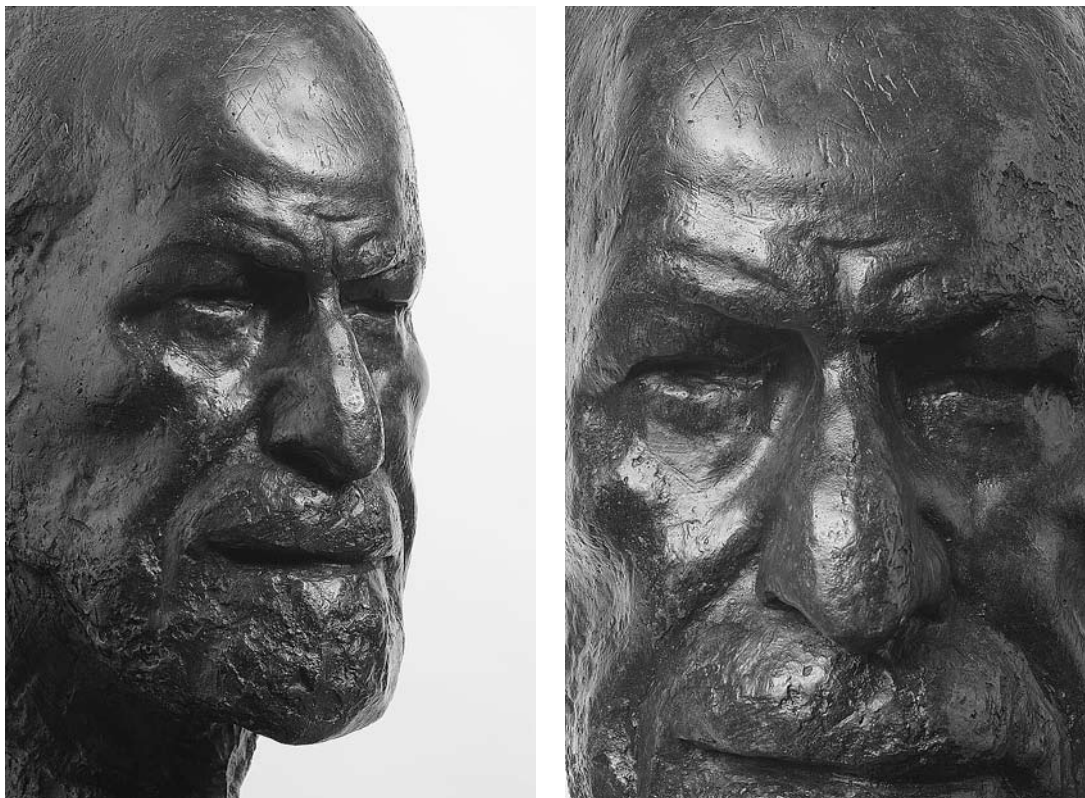
Neobjavljena *Sjećanja* kipara Nemonu, u kojima se osvrće na vrijeme provedeno s Freudom, dragocjen su kontekst i predlika kiparskog portreta, koji otkrivaju i istovjetnost životnih okolnosti i sudbinu putem supatnje, sumišljenja i suosjećanja, u vremenu ideologijskoga i totalitarnog sustava, kao još jednu sponu u odnosu te dvojice istaknutih intelektualaca emigranata 20. stoljeća. Stoga je i iščitavanje s razine pojedinačnih životnih priča spojnica toga dvojnog portreta. Skulptura Sigmunda Freuda kao muzejskog izložka – umjetnine u stalnom postavu Galerije, koja biva gledana i pomno promatrana, ujedno je i utilitarna jer je namijenjena stjecanju znanja i spoznaja, dok osnovni problem ostaje kako će se taj izložak, u odnosu prema drugim umjetninama iz istog razdoblja u stalnom postavu, odnosno postav sam privesti što boljem shvaćanju i razumijevanju. *Poistovjećenjem pak subjekta s umjetničkim djelom u promatračkom odnosu i prilaženjem onome u djelu upredmećenom, u doživljajnom odjeku bit će prevladano njegovo izoliranje i distanciranje, a doživljaj jače emocionalno obojen.*⁶

U ponovnom pak razmatranju hrvatskog kiparstva 1930-ih i 1940-ih godina ostaje pitanje kojim se to vrijednosnim kategorijama može istaknuti Nemonova kiparska i vremenska jedinstvenost, te kakva je Nemonova pozicija s obzirom na kipare Meštrovićeve linije, ili distinkcija u odnosu prema onima za koje struka, prema riječima dr. Tonka Maroevića, nije uspjela pronaći *dovoljno distinktivne crte da ih promoviramo u razgovijetno ostvarene osobnosti, one koje transcendiraju općenite poetičke naznake umjerenog realizma ili dramatične stilizacije*, poput J. Turkalja, V. Braniša, F. Cote, M. Matijevića, D. Filipovića, A. Krstulovića i dr.

Portret psihoanalitičara Sigmunda Freuda, koji sam datirala 1938. godinom, ikonografski, prema istoimenoj statui započetoj 1931. i dovršenoj 1937. godine, smještenoj u blizini Freudova muzeja u Hampsteadu, djelo je o psihološkom sadržaju i o autentičnosti vanjštine. Ono očituje Nemonovu sklonost introspektivno vođenoj modelaciji u kojoj je iskazana suživljenost s portretiranim psihoanalitičarem. Nemonovo se interpretiranje-psihoanaliziranje Freuda kao subjekta može tumačiti u svjetlu ključnih metafora S. Freuda, ali i Lacanova koncepta *stade de miroir* (*stadij ogledala*), koji se uz ostale metafore u psihoanalizi mogu primijeniti na kiparska djela od vremena nadrealizma do danas: identifikaciju u smislu istinitosti u zrcaljenju Freudove duševne strukture potkopane bolešću kao unutarnjim razarajućim uljezom, koja se introspektivno, psihoanalitičkim poniranjem, projicira u suspregnuto bolnom izražaju njegova duboko pronicavoga psihoanalitičkog uma. Kakva se to svijest uočava na Freudovu licu?

Prisjetimo se savjeta Stephana Zweiga Salvadoru Daliju o tome da Freuda ne pokazuje svoj crtež koji u izrazu naviješta Freudovu skorbu smrt. U savjetu je bila nakana da se Freuda dodatno ne opterećuje slikom njegove nutrine. Znajući za Freudovu bolest, kipar Nemon pokazao se suptilnim, ali beskompromisnim promatračem i psihoanalitičarem s obzirom na svoj odnos prema dokučivome objektu. Suptilno povezanim izranjenim površinama

⁶ Pavao Vuk-Pavlović, *Dušečnost i umjetnost. Umjetnost i muzejska estetika* (poglavlje 2. *Umjetnina u muzeju*), Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1976., str. 35-56.

on oblikuje monumentalan, izdužen i čvrst volumen glave, čiji frontalni prikaz i ostale vizure otkrivaju svrhovito modelirane, u granice materijala zatvorene izdisaja – stadija blizine smrti kao metafizičkog postojanja i odsutnosti, a en-face izraz kao unutar samog bića sagledive, a u nevidljivom prostoru volumena sadržane osviještene duševnosti u posjedu svojih osobitih svojstava. Lijeva i desna strana Freudova lica kontrastne su u izrazu i modelaciji: lice koje se objesilo, oko bolnog pogleda unutar natečenog kapka i podočnjaka, desna strana lica čvršćeg tonusa, šupljina utonulog pogleda i, kao kulminacija dah-duša-izdah u šupljini poluotvorenih usta, rezom usječenih usta. Načelo simultaneosti lijeve i desne strane u percepciju tako riješene cjeline lica, koje je sama patnja, bol, stoicizam i karakterna čvrstoća, ne unosi samo određen pomak u vizualnoj dinamici, već prije svega svijest o duševnom trajanju kroz stadije bolesti – stapanje pamćenja ili uspomene na nekoga s izravnom slikom/predodžbom. Nemon je, proniknuvši u psihološku materiju bića, i sam primijenivši psihoanalitičku metodu u mentalnom oblikovnom postupku – tako da psihička i fizička materija u ravnoteži ne simboliziraju konkretno i živo, dramatično, bolešću nagriženo biće već to upravo jesu – razotkrio ono dodatno značenje, ostatak koji se oteo od shvaćanja da je, na načelu sličnosti, Freudov portret uvjerljiva preslika njegovih fizionomijskih odlika (u terminologiji *realističan portret* dramatične stilizacije). Fotografije Sigmunda Freuda iz 1938. godine dobar su primjer za uočavanje onoga “dodatnog” značenja patnje, duhovnog bitka što ga je portretu udahnuo kipar Nemon, a koje je Freud usvojio kao zrcalnu sliku svoga stvarnog subjektivnog stanja. U “psihoanalitičkom” portretu Freuda, kao i Salvador Dali u skici-portretu i crtežu perom i tintom, s primjerenim je pijetetom otvoreno navijestio dramatičnu istinu duševne sudbine bliskog prijatelja. Nemonov rad na portretu Sigmunda Freuda za model je bilo istinski doživljeno psihoanalitičko iskustvo. Freud se, zapravo, dao psihoanalizirati. Prepustivši Nemonu sebesagledavanje, zapravo je uspostavio odnos sa svojom novom stvarnošću kao kiparskim portretom, upredmećenjem, kao onim drugim u funkciji subjekta. Freuda su psihoanalizirali mnogi autori kritički se baveći fenomenima njegove psihoanalitičke teorije i prakse, no nikada u takvom izravnom, živom i punom povjerenja suodnosu kakav je bio između Freuda i Nemona.

Sigmund Freud umro je 1939. godine u dobi od osamdeset i tri godine. Godine 1938. zbog nacističkog pritiska napustio je Beč i, plativši pozamašnu otkupninu, otišao u egzil u London.⁷ U knjizi *Freud: a Pinnacle of Human Thought*, objavljenoj 1940. godine u Parizu (La libre Autriche), Marie Bonaparte piše: *Vidjela sam Hitlerove trupe kako ulaze u Beč. Vidjela sam agente Gestapoa u staroj kući u Berggasse. Vidjela sam kako su zatvorili Institut i zgradu Psihoanalitičkog tiska i odnijeli knjige, predivne knjige ondje uskladištene da bi ih zgriježili u kašu. A vidjela sam i Freuda, tada u dobi od osamdeset i dvije godine, na odlasku sa svojom obitelji u egzil, u slobodnu Englesku, gdje je i umro 23. rujna 1939. godine, tri tjedna nakon izbijanja Drugoga svjetskog rata, pogođen okrutnom bolešću kojoj se, s herojskom rezignacijom, tako dugo opirao. Utješan je, u to vrijeme svjetskog konflikta, svijetli primjer takvog života.*

⁷ Nemon se svake godine kada bi prolazio kroz Beč nastojao susresti s Freudom, te bi tom prilikom izradio nekoliko skica Freuda ili samo nekoliko mentalnih zabilježbi. Prilikom jednog posjeta Freud je upitao Nemonu vjeruje li da se itko može odlučiti emigrirati iz zemlje u kojoj je proveo sav život. U Beču se već slutila skoro katastrofa, no činilo se da Freuda ništa neće moći nagnati na odlazak. U Londonu ga je već čekao dom uređen u istom stilu kao onaj u Beču. U tom trenutku Freud nije ni slutio da će svoje dane skončati u Londonu kao emigrant u izgnanstvu.

Portret Sigmunda Freuda, 1938.
bronca, v. 40 cm, d. 35 cm, š. 30 cm
sign: verso ON. d. e . A. C. MG 6984
snimio: Goran Vranić

Njegova vrhunska misaonost nadvisuje konflikte čovječanstva, kao što ponekad vrhunci pod snježnom kapom strše iznad oblaka. Vjetar rastjeruje oblake, vrhunci ostaju.

Godine 2006. u Beču je brojnim manifestacijama – glazbenim, filmskim i likovnim događanjima, znanstvenim skupovima, predstavljanjem knjige *Freud – 1856-1939., život i djelo* i mnogim drugima, obilježena 150. obljetnica rođenja Sigmunda Freuda. Uz navedeno, na dan Freudova rođenja, 6. svibnja, u njegovu je muzeju otvorena izložba *Kauč – o razmišljanju u ležećem položaju*.

Iste godine, uz stotu obljetnicu rođenja Oscara Nemon, izostali su stručni osvrti i izložbe. Uvrštenjem *Portreta Sigmunda Freuda* u stalni postav Moderne galerije, u kojoj je, prema riječima donatorice dr. Alice Nemon Stuart Hiller, skulptura dobila svoj konačni dom, Oscar Nemon je aktualiziran u prostoru hrvatskoga kiparskog stvaralaštva 20. stoljeća, a struci je upućen apel da istraživanjima, tematskim i studentskim izložbama te retrospektivnom izložbom afirmira kipara Nemon u Hrvatskoj.

Primljeno: 10. ožujka 2007.

OSCAR NEMON - THE LAST PORTRAIT OF SIGMUND FREUD

Marking International Museum Day within the framework of the topic *Museums and the Universal Heritage*, the Modern Gallery put the sculpture Portrait of Sigmund Freud, the work of the (locally) seldom-featured Croatian sculptor Oscar Nemon (Osijek, 1905-Oxford, 1985), into its permanent display entitled "Two Hundred Years of Croatian Fine Arts (1800-2000)".

The portrait - the head of Freud cast in bronze from a terracotta original, was gifted to the Gallery by Dr Alice Nemon Stuart, one of the heirs to the sculptor's bequest, and founder and manager of the Nemon Foundation in London. Putting the work of sculptor Oscar Nemon in its permanent display in 2007, the Modern Gallery expanded the social and cultural context in which the phenomena and significances of those Croatian artists who spent most of their working life outside the home country are seen.

The sculptor Oscar Nemon is largely ignored in the Croatian visual arts world. He studied in the Viennese Kunstgewerbeschule, was a member of the Viennese social world of the twenties, was a friend of representatives of the Viennese Secession, moved in the circle of the avant-garde painter and composer Arnold Schonberg - Der Blaue Reiter, Franz Mark, Wassily Kandinsky, took a degree at the Royal Academy of Fine Arts in Brussels, belonged to the Belgian Surrealist circle where he was friendly with the key Surrealist Magritte, and made his reputation in Vienna, Brussels and London. The work Portrait of Sigmund Freud put him for the first time in an anthological presentation of 20th century Croatian sculpture, integrated him into the segment of Croatian sculpting in the thirties. Along with Frano Kršinić, Vanja Radauš, Marin Studin, Ivo Lozica, Jozo Turkalj, Toma Rosandić, Grgo Antunac and others, he confirmed the high level of Croatian sculpture in the 1930s. Now that he has been placed in the permanent display of the Modern Gallery, the central institution that collects, keeps, studies and presents Croatian art of the 19th and 20th centuries, the neglected sculptor Oscar Nemon has been integrated as a fully equal representative of Croatian and the universal heritage into a survey of the history of Croatian sculpture in the 20th century.

Invited to make a portrait of Freud on the occasion of his seventy-fifth birthday by the Psychoanalysts' Association in Vienna, Nemon had first met Freud in Vienna in 1931. His agreement to pose for the young artist, in spite of the malign condition in his throat and jaw, was the beginning of the friendly and intellectual relationship of Freud and Nemon, who were linked, we should not forget, by their Jewish origins. In the period from 1931 to 1938 Oscar Nemon did a number of versions of the sculptural portrait of Sigmund Freud, drawings, sketches and studies in various phases of his spirit, concluding them in 1938 with the last portrait, that donated to the Modern Gallery. I see it as a double portrait, of Freud-Nemon, in which both the sculptor and his model can be seen. The work of Oscar Nemon on the portrait of Freud was for him a genuinely experienced psychoanalytic experience. Penetrating into the psychological matter of the being, the psychic and physical materials not symbolising, but in fact being, the concrete, live, dramatically sickness-corroded face, Nemon discovered the additional material, that extra that had resisted the view that from the similitude principle Freud's portrait is a convincing copy of physiognomic traits. Leaving looking at the self to Nemon, Freud struck up a relation with his own reality, as sculptural portrait - with the other as subject.